

Наследствени атаксии

Важни факти за пациентите

КАКВО Е ТОВА?

Наследствените атаксии (НА) включват широка група от наследствени заболявания, при които главният симптом е атаксията. Атаксия означава некоординирани, непохватни движения и нестабилна походка. НА се причиняват от промени в определени гени. В повечето случаи заболяването засяга повече от един член на семейството; понякога обаче може да няма никаква фамилна история. При НА, атаксията обикновено не е единственият симптом. Може да има и други неврологични белези, като:

- Забавеност и треперене (тремор)
- Извиване, обръщане или неконтролируеми движения (дистония)
- Нарушена сетивност, като изтръпване, иглички, парене в краката и ръцете, с или без мускулна слабост (невропатия)

Могат да се засегнат и други органи, като сърцето (кардиомиопатия) или очите (ретинопатия).

КАК СЕ УНАСЛЕДЯВАТ?

Има четири основни начина, по които се унаследяват атаксиите:

- **Автозомно доминантно унаследяване:** Трябва да се унаследи само един абнормен ген от един от двамата родители. Носителят на абнормния ген може да го предаде на детето си с 50% вероятност.
- **Автозомно рецесивно унаследяване:** Абнормният ген се унаследява/предава и от двамата родители. Ако всеки от родителите е носител на един абнормен ген, то тогава всяко от децата има 25% вероятност да унаследи двата абнормни гена и да се разболе. Обикновено родителите са само здрави носители, като нямат признаци на даденото заболяване.
- **X-свързана атаксия:** Абнормният ген се намира в X хромозомата и генът се предава от майката (която обикновено е здрава) на детето.
- **Митохондриална атаксия:** Заболяването се развива, когато митохондриалната ДНК носи абнормен ген. Митохондриите са части от клетките, които произвеждат енергия. Заболяването обикновено се предава по майчина линия.

КОИ СА ПО-ЧЕСТИТЕ АТАКСИИ?

Автозомно доминантни атаксии

Спиноцеребеларната атаксия (СЦА/SCA): До момента са установени ~36 различни генни аномалии, причиняващи спиноцеребеларните атаксии. СЦА обикновено започват в ранното или късно детство. В допълнение на атаксията, може да се установят и:

- Неконтролируеми, абнормни движения на тялото
- Проблеми с вниманието, мисленето и паметта
- Промени в зрението и/или абнормни очни движения
- Изтръпване, иглички, мравучкане, парене в краката и ръцете (невропатия)

Епизодични атаксии: Тези атаксии започват в детството и включват кратковременни повтарящи се епизоди на атаксия и главозамайване, често провекирани от физически упражнения.

Автозомно рецесивни атаксии

Тези заболявания обикновено стартират преди 20 годишна възраст. Те са сложни и инвалидизиращи. Най-честият тип в Европа и Северна Америка е атаксията на Фридрайх/*Friedreich*. Има кръвен генетичен тест, който може да потвърди диагнозата. Симптомите могат да включват:

- Загуба на чувствителност
- Абнормно извиване на гръбначния стълб (кифосколиоза)
- Сърдечни проблеми (кардиомиопатия)
- Диабет

X-свързани атаксии: Тези заболявания включват синдром на чулливата X хромозома с тремор и атаксия (*Fragile X-associated Tremor-Ataxia syndrome/FXTAS*).

Митохондриални атаксии: Тези заболявания включват:

- Синдромът на миоклонична епилепсия с разкъсани червени влакна (*Myoclonic epilepsy ragged red fibre syndrome/MERRF*)
- Невропатия, атаксия и ретинитис пигментоза (*NARP*)
- Синдром на *Kearns-Sayre*
- *POLG*-свързани заболявания (спектъра на атаксия-невропатия)

Наследствени атаксии Важни факти за пациентите

КАК СЕ ДИАГНОСТИЦИРАТ?

За да се диагностицира атаксия, неврологът ще разгледа обстойно симптомите Ви. Може да очаквате следното:

- Да споделите фамилната си история три поколения назад
- Да бъдете прегледани физикално и неврологично
- Да Ви бъдат назначени образни (КТ или МРТ) и кръвни изследвания

Единственият начин да получите сигурна диагноза е чрез генетично изследване от кръв или слюнка. Въпреки това, трябва да знаете, че и при негативен резултат, може да имате генетично заболяване, тъй като само определен брой гени са известни към момента и могат да бъдат изследвани.

Генетичната консултация може да Ви помогне да разберете генетичния риск за развитие на НА за Вас и Вашите роднини и да Ви е от полза при семейното планиране.

ИМА ЛИ ЛЕЧЕНИЕ?

Някои редки атаксии имат специфични лечения. Повечето атаксии обаче се лекуват само симптоматично (повлияват се определени техни симптоми). Може да подобрите качеството си на живот с:

- Физикална терапия
- Речева терапия
- Трудова терапия
- Медицински съоръжения и помощни средства, които разрешават определени проблеми